

Η Τέχνη της Αγιογραφίας: Χρώματα και Τεχνικές

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΦΟΡΗΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ Ι

Η ΦΟΡΗΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΩΣ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

- ✘ Η κατασκευή των φορητών εικόνων ως χριστιανικών λατρευτικών αντικειμένων αρχίζει να εμφανίζεται στο δεύτερο μισό του 4^{ου} αιώνα μ.Χ. και μετά την ανακήρυξη του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας από τον Θεοδόσιο Α', γνωρίζει διάδοση που κορυφώνεται τον 6^ο αιώνα επί Ιουστινιανού. Η διάδοση αυτή ανακόπτεται τον 8^ο αιώνα με την εικονομαχία (726 – 842 μ.Χ.).

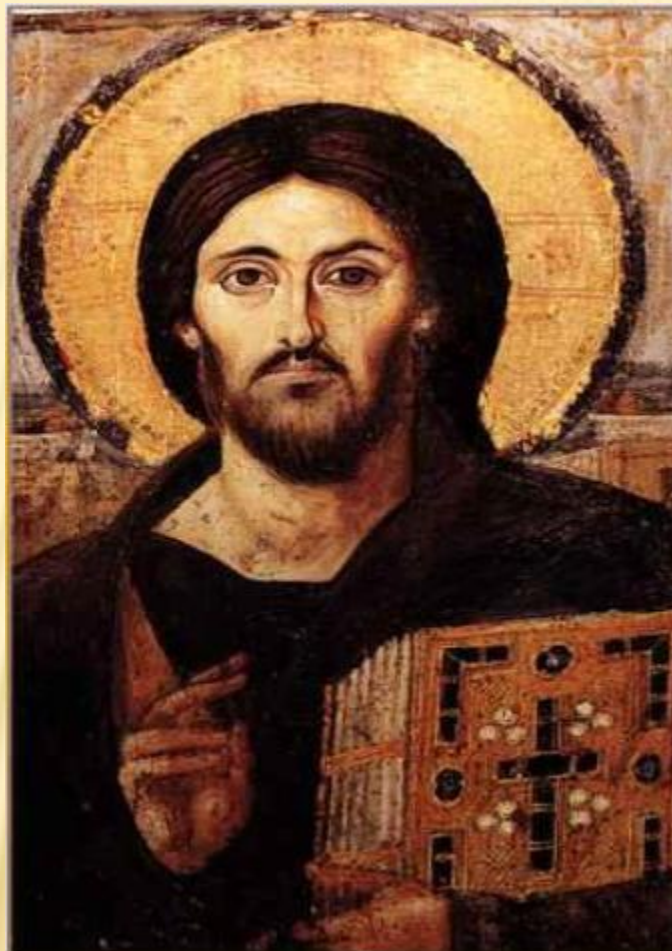
Η ΦΟΡΗΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΩΣ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

- ✘ Από την πρώτη αυτή περίοδο έχουν διασωθεί ελάχιστα δείγματα φορητών εικόνων.
- ✘ Όσα σώζονται είναι κατασκευασμένα με την τεχνική της εγκουστικής.

Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΓΚΑΥΣΤΙΚΗΣ

- ✘ Η τεχνική της εγκαυστικής είναι Αιγυπτιακής προέλευσης (πορτραίτα Φαγιούμ) και ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο.
- ✘ Σε αυτήν, ως συνδετικό μέσο χρησιμοποιείται το κερί που αναμιγνύεται με τις σκόνες των χρωστικών. Οι τρόποι και οι τεχνικές ποικίλουν. Σε κάποιες περιπτώσεις, το μίγμα κεριού χρωστικής διατηρείται λιωμένο σε εστία θερμότητας και εφαρμόζεται με ειδικό χρωστήρα. Σε άλλες το μίγμα είναι σε μορφή πλαστελίνης που απλώνεται με σπάτουλα στα διάφορα μέρη και θερμαίνεται εκ των υστέρων για την ομαλοποίηση της επιφάνειας και την φιλοτέχνηση των λεπτομερειών.

Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΓΚΑΥΣΤΙΚΗΣ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

- ✘ Από τον 9^ο αιώνα, μετά την αποκατάσταση των εικόνων, έως την πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204, καθιερώνονται τα πρότυπα της βυζαντινής αγιογραφίας, η οποία αναπτύσσεται υπό την εποπτεία της Εκκλησίας.
- ✘ Αλλά και μετά τη δεύτερη άλωση, η βυζαντινή εικονογραφία (γνωστή ως μεταβυζαντινή) συνεχίζεται κυρίως στις ενετοκρατούμενες περιοχές, ενσωματώνοντας επιρροές από δυτικά πρότυπα.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✘ Λόγω της στενής σύνδεσης με το ορθόδοξο λατρευτικό τυπικό, η βυζαντινή αγιογραφία έχει αυστηρά καθορισμένα πρότυπα τόσο εικονογραφικά, όσο και κατασκευαστικά.
- ✘ Οι αναπαραστάσεις, τα χρώματα και οι τεχνικές που χρησιμοποιεί ορίζονται από ένα σύνολο εθιμοτυπικών κανόνων.

Η ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΠΑΛΕΤΑ

- ✘ Τα χρησιμοποιούμενα χρώματα έχουν ως βάση τη λεγόμενη «τετραχρωμία».
- ✘ Αυτά τα βασικά χρώματα περιλαμβάνουν την κίτρινη ώχρα, την κόκκινη γαιώδη ώχρα, το λευκό και το μαύρο.
- ✘ Σε αυτά προστίθενται σε μικρότερες ποσότητες τα πιο έντονα χρώματα κόκκινων και μπλε αποχρώσεων (όπως η κιννάβαρη και το ινδικό μπλε). Πολλές πράσινες, πορφυρές και άλλες αποχρώσεις προκύπτουν με κατάλληλη ανάμιξη των βασικών χρωμάτων της τετραχρωμίας.

Η ΠΑΛΕΤΑ ΤΗΣ ΤΕΤΡΑΧΡΩΜΙΑΣ

Η ΠΛΗΡΗΣ ΠΑΛΕΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΥ

ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΜΙΞΕΙΣ

- ✘ Πράσινη απόχρωση: Μαύρο, κίτρινη ώχρα και λίγο λευκό. Τονίζεται με προσθήκη μικρής ποσότητας πράσινης χρωστικής.
- ✘ Μωβ απόχρωση: Κόκκινη ώχρα, λευκό και λίγο μαύρο.
- ✘ Γενικά, οι ζωηρές χρωματικές αποχρώσεις χρησιμοποιούνται σε μικρότερες ποσότητες και πάντοτε αναμεμιγμένες με κάποια από τα βασικά χρώματα της τετραχρωμίας.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✘ Κάμπος: Το φόντο της εικόνας. Συνήθως καλύπτεται με φύλλα χρυσού. Αλλιώς σε ουδέτερο χρώμα αποχρώσεων της κίτρινης ώχρας.
- ✘ Προπλασμός: Σκουρόχρωμη βάση που αποτελεί τη βασική απόχρωση μορφών, ενδυμάτων, αντικειμένων, κλπ.
- ✘ Γράψιμο: Χρώμα πιο σκούρο από τον προπλασμό που χρησιμοποιείται για το σχηματισμό των βασικών γραμμών του σχεδίου όπως τα περιγράμματα προσώπων, οι γραμμές των φρυδιών, η ίριδα των ματιών, περιγράμματα χειλιών, τα μαλιά, κλπ.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✘ Σάρκωμα ή φώτισμα: Απόχρωση πιο ανοιχτή από τον προπλάσμο, εφαρμόζεται σε διαδοχικά στάδια πάνω στις σάρκες, στα σημεία που πρέπει να φωτιστούν. Οι αντίστοιχες πιο ανοιχτές αποχρώσεις ενδυμάτων και αντικειμένων ονομάζονται και Λάμματα.
- ✘ Γλυκασμός: Το στρώσιμο ή «σβήσιμο» του χρώματος, η εξομάλυνση των έντονων χρωματικών αντιθέσεων.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✘ Λαζούρα: Η επίστρωση πολύ αραιού χρώματος που εφαρμόζεται με φαρδύ πινέλο, χρησιμοποιείται για τον γλυκασμό ή και κάποια φωτίσματα.
- ✘ Ψιμίθια: Οι λεπτές έντονες τοξωτές πινελιές που χρησιμοποιούνται σαν πιο έντονα φωτίσματα σε συγκεκριμένα σημεία της σάρκας, όπως οι παρειές, το πηγούνι η περιοχή γύρω από τα μάτια ή τα χέρια. Γίνονται με σχεδόν άσπρο χρώμα.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✦ Η Μακεδονική Σχολή: Μεταξύ 11^{ου} και 13^{ου} αιώνα με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη. Χαρακτηρίζεται από έντονα χρώματα, πλατιά σαρκώματα και φωτίσματα, περιορισμένες σκιές. Οι προπλασμοί στα πρόσωπα έχουν μια χαρακτηριστική πρασινωπή απόχρωση. Έχει πλούσια χρώματα και οι μορφές εμφανίζονται με κίνηση και έντονη έκφραση. Κύριοι εκπρόσωποι: Μανουήλ Πανσέληνος, Μιχαήλ Αστραπάς, Γεώργιος Καλλιέργης, κ.α.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✦ **Η Κρητική σχολή:** Μετά την άλωση της Κων/λης, η Κρήτη αποτελεί το σημαντικότερο κέντρο συνέχισης της βυζαντινής παράδοσης. Είναι πιο συντηρητική και συγκρατημένη, με πιο σκούρες αποχρώσεις. Οι προπλασμοί γίνονται σε αποχρώσεις του καφέ, τα σαρκώματα λιγότερο φωτεινά, τα σκιασμένα μέρη κυριαρχούν. Σημαντικότερος εκπρόσωπός της είναι ο Μιχαήλ Δαμασκηνός.

ΣΧΟΛΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✘ Σταδιακά, και καθώς το 17^ο αιώνα οι αγιογράφοι της κρητικής σχολής μεταναστεύουν στα επτάνησα, η τέχνοτροπία αρχίζει να δέχεται έντονες δυτικές επιρροές από την αναγεννησιακή τέχνη.
- ✘ Η κλασική βυζαντινή τεχνοτροπία επανέρχεται στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα με το έργο του Φώτη Κόντογλου.